

§ 22.10

vedtoges med 133 stemmer mod 11.

§ 22, hovedkontiene 11-15, 17, 20, 22-25, 27, 30, 40, 50, 60, 62 og 78-82 betragtedes som

vedtaget med samme stemmetal som § 22.10.

§ 22 i øvrigt og §§ 23-28

vedtoges uden afstemning.

§ 30.I.A.2.14.2. Tilgang nr. 5

vedtoges enstemmigt med 88 stemmer; 56 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

§ 30.I.A.2.20.2. Tilgang nr. 17

vedtoges enstemmigt med 95 stemmer; 49 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

§ 30.I.A.2.20.2. Tilgang nr. 18 betragtedes som

vedtaget med samme stemmetal som § 30.I.A.2.20.2. Tilgang nr. 17.

§ 30 i øvrigt

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagenes overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om by- og landzoner.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 65) findes i tidenden sp. 2114, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2057).

Der var stillet 5 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Formanden: Sammen med denne sag foretages de to følgende sager på dagsordenen, nemlig:

Anden behandling af forslag til lov om ændring i lov om byplaner.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 66) findes i tidenden sp. 2114, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2057).

Der var stillet 2 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Anden behandling af forslag til lov om ændring i byggelov for købstæderne og landet. (Byggeri i det åbne land).

(Første behandling af lovforslaget (nr. 67) findes i tidenden sp. 2114, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2057).

Der var stillet 6 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagenes paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagenes overgang til tredje behandling sættes til forhandling under ét.

Kaj Andresen: Ved første behandling af de lovforslag, vi behandler her, gjorde jeg opmærksom på, at vor stillingtagen til dem ville afhænge af, hvorvidt vor samlede vurdering af alle jordlove i sammenhæng kunne bibringe os tro på, at problemerne var løst på en tilfredsstillende måde, det vil sige, om jordlovene gav sikkerhed for en aktiv jordpolitik fra kommunernes side, så en fornuftig byudvikling var garanteret gennem kommunale arealerhvervelser, gennem øget byggemodning og en rationel planlægning. Efter udvalgsbehandlingen må jeg desværre konstatere, at vi ikke føler os sikre på, at man vil nå de tilsigtede mål. Der er i dette jordlovseksperiment for mange usikkerhedsmomenter og for mange konstaterede mangler, så jeg må tvivle på, at den

[Kaj Andresen.]

samlede virknings værdi er, som vi kunne ønske det.

Jeg gjorde allerede ved første behandling opmærksom på de væsentligste mangler, og under udvalgsarbejdet har vi søgt at trænge igennem med vore synspunkter, men vi har ikke fra regeringens eller regeringspartierne side mødt nogen som helst vilje til at imødekomme vore ønsker. Vi har derfor måttet stille en række ændringsforslag, og jeg skal knytte nogle bemærkninger til dem.

Lad mig begynde med det meget beskudne ændringsforslag om at indføje et par ord i § 9 i lovforslaget om by- og landzoner, således at det understreges, at der skal lægges vægt på at inddrage fredningsmyndighederne i arbejdet med at sikre det åbne land. Når det tages i betragtning, at beskyttelsen af det åbne land mod uheldig bebyggelse og udnyttelse nu fjernes fra naturfredningsloven ved den hidtidige § 22s bortfald, finder vi, at det er nødvendigt så stærkt som muligt i by- og landzonelovens tekst at fastslå naturfredningsinteressernes betydning. Med den bekymring in mente, som måtte opstå hos mange naturfredningsinteresserede ved bortfaldet af § 22, synes jeg, det er uforståeligt, at end ikke dette beskudne ønske kunne imødekommes, men det er altså blevet afvist.

Det næste ændringsforslag, jeg vil nævne, er ændringsforslaget om en udvidelse af § 5 i forslag til lov om by- og landzoner med et nyt stk. 2, hvorefter der skal ydes lån fra statens bolig- og byggefond til de kommuner, der økonomisk har vanskeligt ved at klare de byggemodningspligter, loven pålægger dem. Vi har tidligere i år stillet ændringsforslag til finansloven om øgede udlånsmidler i boligfonden. Det blev stemt ned af regeringspartierne. Nu vil man gennemføre en zonelovgivning, som i forhold til tidligere vil udvide byggezonerne, indzonerne, til de nye byzoner, og det er i sin orden, men samtidig pålægges kommunerne byggemodningspligter i de nye større byzoner, som uden tvivl vil stille meget store krav til økonomien. Skal der ad den vej ske en forøgelse og skabes rigeligt af byggede grunde for derigennem at dæmpe grundprisstigningerne, tror jeg ikke, at udviklingskommunernes egne økonomiske

kræfter slår til. Derfor mener vi, at det bør fremgå af zoneloven, at disse kommuner under de særlige forhold ydes lån til bygge- modning af boligfonden.

Jeg ved vel, at der i loven om statens bolig- og byggefond er hjemmel til at yde lån til bygge- modning, men når man for det første skærer fondens udlånsramme stærkt ned fra det, vi havde tænkt på, 400-500 mill. kr. om året, til ca. 150 mill. kr. årlig, for det andet skærer boligfondens enkelte lån ned fra oprindelig 75 pct. til 50 pct. af behovsbeløbene og for det tredje fastsætter en såkaldt markedsrente, der ligger helt i toppen, så kan man ikke vente, at byudviklingsproblemerne bliver løst tilfredsstillende. Jeg tror — jeg kan måske sige, at jeg desværre må tro — at boligministeren vil høste den erfaring, at det for at løse jordproblemerne ikke er tilstrækkeligt at yde lån på 50 pct. af de aktuelle ansøgninger om bygge- modningslån. Skal der komme tilstrækkeligt af bygge- modnede arealer frem, må staten være mere store med støtte til finansieringen.

Det tredje ændringsforslag, vi har stillet til lovforslaget om by- og landzoner, går ud på at ændre reglerne for erstatning ved den nye zoneinddeling. Jeg kan her henvise til, hvad jeg sagde ved første behandling af zonelovforslaget. I socialdemokratiet finder vi det principielt urimeligt, at der af det offentlige skal betales erstatning til enkelte, vi kan måske sige, heldige jordbesiddere, blot fordi der fra samfundets side foretages sådanne begrænsede, generelle rådighedsindskrænkninger, som tilfældet er ved zoneinddelingen. Vi finder, at det forslag til erstatningsydelse, som findes i regeringens lovforslag, er uacceptabelt. Hvorfor skal enkelte jordejere, der hidtil har ligget i en landzone og fortsat skal ligge i de nye landzoner, kunne kræve erstatning for en, skal vi sige mulig eller forventet udnyttelse af deres arealer, måske blot fordi de ligger lidt nærmere byzonegrænsen end deres mindre heldige naboer? Vi har derfor stillet et ændringsforslag, der går ud på, at erstatning kun ydes i de tilfælde, hvor grundejere, der placeres i landzoner, kan dokumentere afholdte omkostninger ved foranstaltninger, som er truffet under de hidtil gældende bestem-

[Kaj Andresen.]

melser. Det anser vi for rimeligt. Derved vil der ikke kunne opnås nogen erstatning for forventede udnyttelsesmuligheder.

Det sidste af vore ændringsforslag er stillet til lovforslaget om byplaner. Ændringsforslaget er efter socialdemokratiets opfattelse et absolut nødvendigt led i en ny jordlovgivning. Ændringsforslaget går ud på, at kommunalbestyrelserne får ret til at ekspropriere ejendomme med dertil hørende arealer, når det er af væsentlig betydning at råde over dem for at gennemføre en byplan, også hvor det drejer sig om boligbebyggelser, og hvad der hører til, f. eks. friarealer.

Nu skulle man jo tro, at alle, der ønsker resultater af denne jordlovgivning, ville erkende det indlysende rigtige og nødvendige i en sådan bestemmelse. Vi ved jo, at der i regeringspartierne er adskillige tilhængere af en kommunal ekspropriationsret, og når et af de væsentligste formål med jordlovene netop er — det har regeringen jo selv oplyst — at fremme den kommunale planlægning, er det helt uforståeligt, at man afviser et ændringsforslag, som retter den alvorligste mangel ved de fremsatte jordlovsforslag. Skal det virkelig fortsat være sådan, at en enkelt eller flere jordbesiddere, oven i købet måske med spekulation for øje, kan holde arealer tilbage og i årevis hindre en fornuftig byplans gennemførelse? Eksempler herpå er jo ikke ualmindelige. Enten holdes jorden helt tilbage, eller der forlanges sådanne priser, at hverken boligbygherrerne eller kommunen kan klare det.

For ca. et halvt års tid siden verserede en sag af denne art i en af Århus' omegnskommuner, hvor kommunen havde projekteret en bebyggelse, men hvor en enkelt jordejer af et areal, der, tror jeg, udgjorde 2.500 m² — det svarer vel stort set til 3 parcelhusgrunde — krævede en sådan pris, ca. 1 mill. kr. kontant, at man ikke kunne gennemføre den bebyggelse, der var tale om. Sagen har været omtalt både i beboerbladet Boligen og i Demokraten bl. a. under overskriften: „Århusejendomshandler hindrer boligbyggeri i Brabrand“. Det kan da ikke være rigtigt, at noget sådant fortsat skal kunne praktiseres.

Det mærkeligste er egentlig, at under

udvalgsbehandlingen af dette vort ændringsforslag har vi ikke mødt nogen egentlig argumentation for ikke at gennemføre ændringsforslaget. Man har afvist det. Vi har mødt nogle ret vage forklaringer gående ud på, at nu kunne man jo se, hvordan lovene ville virke. Det er sandelig ikke nødvendigt. Det eksempel, jeg har nævnt, og flere eksisterer, er mere end illustration nok. Her er der og vil der, hvis vort ændringsforslag ikke gennemføres, fortsat være et hul i jordlovgivningen, som i virkeligheden kan gøre den til en fiasko.

Man har i den svenske jordlovgivning en ekspropriationsbestemmelse, når det gælder boligformål. Man anser den for at være absolut nødvendig ikke så meget egentlig for at anvende bestemmelsen, men dens blotte eksistens viser sig i mange tilfælde at være tilstrækkelig til, at jorden bringes i handel og også til en rimelig pris.

Vi havde naturligvis særlig sat vor lid til det radikale venstre. Ved partiets forrige landsmøde vedtog man en udtalelse, hvori man gik ind for en kommunal ekspropriationsret, når det drejede sig om jord til byudvikling for at sikre planlægning. Men i udvalget har det radikale venstres medlemmer afvist vort ændringsforslag, jeg tror, jeg tør sige mindst lige så stærkt som de andre regeringspartiers repræsentanter har gjort det. Man kunne have ventet, at der så var ændret signaler på weekendens radikale landsmøde, eventuelt i hvert fald i form af en undladelse af at tage stilling til spørgsmålet. Jeg må derfor sige, at jeg blev både overrasket og forundret, da jeg i dag til morgen læste pressereferater af den vedtagne udtalelse på det radikale landsmøde. Jeg kan citere efter Berlingske Tidende, hvor det hedder:

„I et afsnit om planlægning erklæres det, at der må gives kommunerne ret til om fornødent at ekspropriere jord til boligformål. Erstatning for ekspropriation gives efter jordens værdi i hidtidig anvendelse, hvortil lægges en ulemperstatning.“

Ja men det er jo det, vi har stillet ændringsforslag om. Det radikale venstres landsmøde er ganske enig med os i det ændringsforslag, vi har stillet. Der er altså her i tinget stort flertal for ændringsforslaget, eller vil det radikale venstres folke-

[Kaj Andresen.]

tingsmedlemmer her i tinget i dag stemme imod, hvad landsmødet i går gik ind for? Jeg er meget spændt på, hvad den radikale ordfører har af bemærkninger hertil.

Må jeg til sidst sige, at arbejdet med de foreliggende jordlovsforslag for os i det hele taget har været skuffende. Med megen patos blev jordlovsforslagene bebudet som en ny jordreform og med opfordring til samarbejde. Såvel statsministeren som ressortministrene har i vinterens løb og ved lovforslagenes fremsættelse og første behandling opfordret til samarbejde om og udtalt ønske om bred tilslutning til en ny jordlovgivning, og vi havde store forhåbninger til, at der skulle være et sådant samarbejde. Men hvad er det for et samarbejde, man har tilbudt? Skal det alene gå ud på, at oppositionen får lov til at acceptere og stemme for de lovforslag, som er fremsat, og som vi vel ved har kostet lange og svære forhandlinger regeringspartierne imellem? Man har under udvalgsbehandlingen fået den fornemmelse, at forhandlings-tilbuddet var uden noget egentligt indhold. Alle vore forslag er kort afvist. Dette her mener regeringen tilsyneladende at kunne klare alene uden medvirken af oppositionen, og det må vi så tage til efterretning, men så må regeringspartierne også klare ansvaret alene. Skulle vore ændringsforslag blive forkastet, skal man ikke vente vor medvirken til disse lovforslags vedtagelse.

Jeg kan i øvrigt anbefale at stemme for de stillede ændringsforslag.

Juul-Madsen: Lovforslaget om by- og landzoner, som her er til anden behandling, må efter min opfattelse vurderes i sammenhæng med andre betydningsfulde planlægningslove, der gennemføres i denne samling, jeg tænker her først og fremmest på lovforslagene om frigørelsesafgift og tilbudspligt. Med denne lov vil et omdiskuteret og til en vis grad ømtåligt lovgivningsområde være færdigbehandlet efter et omfattende udvalgsarbejde. Således har vi alene vedrørende zonelovforslaget afholdt 14 møder, herunder adskillige samråd med boligministeren, og efter at et stort og omfattende materiale er gennemgået og de mange henvendelser, der er kommet til udvalget, er blevet belyst og kommenteret

særdeles grundigt, har vi altså kunnet afgive betænkning og derved skabe grundlag for vedtagelse af zonelovforslaget med det flertal, der er angivet i betænkningen, idet vi må beklage, at socialdemokratiet og SF har stillet en række ændringsforslag.

Der er for mig ingen tvivl om, at den nye zonelov vil skabe gode rammer for en fornuftig byudvikling, samtidig med at loven tager skyldigt hensyn til erhvervslivets vilkår og erhvervslivets ønsker om ekspansion og udvidelse. Den nye zonelov vil også på rimelig vis tilgodese behovet for rekreative områder og sikring af de landskabelige værdier her i landet. En af de ting, som er ny i lovforslaget, er de store beføjelser, som loven giver de nye amtsråd. Det bliver i realiteten, for så vidt angår de store landzoneområder, amtsrådene, der fremover kommer til at afgøre, hvor der skal udvikles, i hvilket omfang der må bygges, hvor der kan dispenseres o. lign. Der kan derfor være grund til at udtrykke forventning om — jeg tror også, forventningen er berettiget — at amtsrådene, der altså fremover får en meget stor myndighed på disse områder, vil træffe de beslutninger, der skal træffes, med den fornødne smidighed og under den fornødne hensyntagen til de lokale forhold.

Der er en ting i betænkningen, jeg gerne vil fremhæve. Det er det afsnit, der omhandler anvendelsen af råstofferne i jorden. Det er jo sådan, at vi vel ikke her i landet har nogen særlig lovgivning, der sigter på at beskytte anvendelsen af de råstoffer, der findes i vor undergrund, for så vidt angår de let tilgængelige materialer, der bruges i byggeindustrien og til lignende virksomhed. Jeg er derfor glad for, at der står i betænkningen, at det er udvalgets opfattelse, at der ved administrationen af såvel denne lov som loven om byplaner bør tages hensyn til, at råstofforekomster, som findes i Danmarks undergrund, kan udnyttes. Det er af stor betydning for byggeindustrien og for de virksomheder, der har til opgave at udnytte råstofforekomsterne i jorden. Jeg er også glad for, at der står i betænkningen, at man i det cirkulære, der skal udgives, fra boligministeriets side vil gøre opmærksom på, at loven bør administreres smidigt under hensyntagen til det forhold, jeg her har omtalt.

[Juul-Madsen.]

Den ærede socialdemokratiske ordfører var inde på en omtale af de ændringsforslag, socialdemokratiet har stillet. For så vidt angår det første ændringsforslag til zone-lovforslaget, vedrørende finansiering af byg-gemodning, forholder det sig jo således, at den lovbestemmelse, der refereres til, nemlig § 5, stk. 1, ikke er forment stort ander-ledes end de lovbestemmelser, vi i forvejen har i byreguleringslovens § 6, stk. 2, så vidt jeg husker. I henhold til denne lov kan boligministeriet stå i forskud med hensyn til finansiering af byggemodning. Det forhold er nu i lovforslaget ændret derhen, at vi over jordfonden kan stille midler til rådighed for byggemodning, hvor-til kommer, at en af de vigtige bestemmelser i en anden af de såkaldte planlægnings-love, nemlig i lovforslaget om frigørelses-afgift, netop tilsigter, at det provenu, der frigøres ved frigørelsesafgiften, kan stilles inden for selve den kommune, hvor pro-venuet falder, medens den anden halvdel skal afgives til en amtsfond, således at det samlede beløb er øremærket til bygge-modningsformål såvel som til jordopkøb.

Jeg tror derfor ikke, at det er nogen stor sag, der her er rejst. Jeg mener, at man på rimelig vis inden for den gældende lovgivning kan sikre finansieringen af byggemodningen i udviklingsområderne. Dertil kommer, at den affattelse, som socialdemokra-tiet har foreslået at give paragraffen, idet de skriver om tilknytningen til kommunens økonomi, kan medvirke til, at der kan være udviklingskommuner, der ikke kunne få en rimelig andel i de midler, der skal stilles til rådighed for byggemodning og bygge-udvikling.

For så vidt angår ændringsforslag nr. 2 til lovforslaget om by- og landzoner, der refererer til naturfredningsinteresserne, synes jeg det meget klart og tydeligt fremgår af betænkningen, at boligministeren netop ønsker skabt en arbejdsgang, der sikrer, at også naturfredningsinteresserne, naturfred-ningsmyndighederne såvel som andre insti-tutioner, kan inddrages i den forhandling og de drøftelser, der skal finde sted i amtsrådet, når der skal træffes beslutning med hensyn til bebyggelse og lignende ting. Så jeg synes

ikke, at ændringsforslag nr. 2 er særlig vel-begrundet.

For så vidt angår ændringsforslag nr. 3 til lovforslaget om by- og landzoner, der vedrører erstatning, vil jeg gerne have lov til at gøre opmærksom på, at der her er tale om engangserstatninger og engangserstat-ninger, som i henhold til de oplysninger, der er givet af boligministeriet, under forud-sætning af, at man følger lovens ord og gør byzonerne rummelige, efter al sandsynlig-hed ikke vil blive hverken mange i antal eller store i beløb. Det ligger jo sådan, at der også efter den nugældende lovgivning, efter byreguleringsloven, skal gives erstat-ning, hvor man i det ene eller andet tilfælde foretager foranstaltninger, der medfører værdinedgang, værditab for grundejere, og det er vel i det hele taget et spørgsmål, om zonenloven ville være i overensstemmelse med grundlovens bestemmelser, hvis den ikke indeholdt erstatningsregler, for så vidt angår de muligheder, der ligger i zonenloven for ved ændring af zonegrænserne også at ændre de muligheder, der hidtil har været i retning af, at man kunne udstykke eller forvente at udstykke. Her må det være rimeligt, at man ved en ny zonedragning, for så vidt angår ejendomme, hvor der fore-ligger planer, hvor der er afholdt udgifter og lignende i forbindelse med en udvikling, som man måtte formode ville komme, men som måske efter zonenloven ikke kommer, kan give en erstatning inden for de rammer, der er angivet i loven, og der er intet, der tyder på, at denne erstatning vil tage noget voldsomt eller noget urimeligt omfang.

For så vidt angår det af socialdemokra-tiet stillede ændringsforslag vedrørende by-planloven, ændringsforslaget der går ud på at indføre en ekspropriationsbestemmelse i byplanloven, vil jeg henvise til, at ikke mindst dette må ses i forbindelse med lov-forslaget om tilbudspligt og lovforslaget om frigørelsesafgift, idet såvel tilbudspligten som frigørelsesafgiften jo har til formål at fremkalde øget udbud af jord inden for byzoneområdet. Med rummelige byzoner, med de muligheder, der er i tilbudspligten, med det incitament, der ligger i frigørelses-afgiften i retning af at fremme et udbud af jord, er der store muligheder for en aktiv kommunalpolitik på dette område. Man må

[Juul-Madsen.]

her også tage i betragtning, at hvis man skulle have en ekspropriationsbestemmelse i byplanloven, skulle både tilbudspligt og frigørelsesafgift have en helt anden konstruktion. Jeg tror derfor, det er rimeligt foreløbig at se, i hvilket omfang tilbudspligten og frigørelsesafgiften løser problemerne i retning af et tilstrækkeligt udbud af jord. På et tidspunkt, hvor der ingenlunde er særlige vanskeligheder i retning af at fremskaffe de nødvendige arealer, kan det ikke være påkrævet eller hensigtsmæssigt, at folketinget indfører ekspropriationsbestemmelser, så længe man ikke har prøvet de muligheder, der er for at undgå ekspropriationsbestemmelser.

Det ærede medlem hr. Kaj Andresen må ikke glemme, at det er ikke så længe siden, at nogle jordlove var til folkeafstemning, det var i 1963, og ved den lejlighed blev det tydeligt tilkendegivet af et flertal i befolkningen, at man var modstandere af bestemmelser i lovgivningen, som var ekspropriative og af den karakter, som hr. Kaj Andresen har ønsket med sit ændringsforslag i forbindelse med denne lovgivning.

Hertil skal jeg blot føje, at jeg naturligvis henstiller, at man stemmer for de af boligministeren stillede ændringsforslag både til zonenlovsforslaget og til byplanlovsforslaget og til det sidste lovforslag på dagsordenen; det er ændringer dels af redaktionel, dels af teknisk karakter. Jeg er overbevist om, at den lovgivning, vi her gennemfører sammen med de andre lovforslag, jeg har nævnt, vil være et godt apparat både for planlæggerne og for de kommunale myndigheder, og jeg skal anbefale lovforslagene til en velvillig behandling.

Kristen Østergaard: Bearbejdelsen i udvalget af forslaget til lov om by- og landzoner har været meget omfattende, og udvalgsarbejdet bliver for udenforstående ret godt belyst ved, at alle de stillede spørgsmål og besvarelser er optrykt som bilag til betænkningen. Særligt interesserede kan derfor henvises til de mange spørgsmålsbesvarelser i betænkningen, og det giver mig også anledning til ikke at komme ind på alt for mange detaljer.

Jeg vil i den forbindelse særlig henviser til de bemærkninger af ministeren, der er

knyttet til de ændringsforslag, der foreligger fra socialdemokratiet og fra SF, men jeg vil dog også gerne benytte lejligheden til at sige lidt om de stillede ændringsforslag, idet vi må betragte disse ændringsforslag netop som de omstridte punkter.

Om ændringsforslag nr. 1 til § 5 i lovforslaget om by- og landzoner må jeg ligesom den foregående taler sige, at jeg finder det ikke rimeligt, at det af lovens tekst skal fremgå, at hvor en kommunes byggemodningsopgaver er store, målt i forhold til kommunens økonomiske grundlag, skal en sådan kommune på forhånd sikres lån fra boligfonden til disse opgavers finansiering. En sådan bestemmelse er ikke rimelig, og det er slet ikke et præcist kriterium at yde lån efter; det er ikke det, der kan lægges til grund i en sådan situation. Endelig må det anføres, og det er jo egentlig det vigtigste, at en sådan bestemmelse er overflødig, da boligfonden allerede nu kan yde lån til kommuner i en sådan situation. Derfor synes jeg egentlig, at dette stridspunkt, når vi kommer ind til realiteten, er yderst beskedent.

Ændringsforslag nr. 2 til § 9 i lovforslaget om by- og landzoner af socialdemokratiet gående ud på at give fredningsmyndighederne et særligt fortrin i forbindelse med § 6 er heller ikke rimeligt. Den nødvendige korrespondance til alle myndighederne, derunder også fredningsmyndighederne, må amterne nu selv sørge for under respekt for lovens formålsparagraf, hvor det i et af punkterne anføres, at lovens formål er at medvirke til, „at bebyggelsen ikke sker i strid med hensynet til befolkningens rekreative interesser og bevarelsen af landskabelige værdier“. Under henvisning hertil må også dette ændringsforslag betegnes som overflødig, og jeg konstaterer, at også ændringsforslag nr. 2 omhandler et mindre væsentligt punkt, som egentlig ikke burde give anledning til strid.

Det tredje ændringsforslag til lovforslaget om by- og landzoner om kun at erstatte afholdte udgifter ved ødelagte planer forårsaget af de nye grænsedragninger mellem landzoner og byzoner er jo simpelt hen ensbetydende med, at lovforslagets erstatningsbestemmelser afskaffes. Dette ændringsforslag er selvfølgelig i overensstemmelse med socialdemokratiets synspunkter; det er syns-

[Kristen Østergaard.]

punkter, som vi kender, og det nytter jo ikke at diskutere disse synspunkter, men jeg vil dog gerne sige til det eksempel, som hr. Kaj Andresen fremførte, at i det tilfælde kan der slet ikke gives erstatning. Det er også fremført i en af de spørgsmålsbesvarelser, som vi har modtaget i udvalget. Jeg vil gerne i den forbindelse gentage, hvad jeg sagde ved første behandling om dette spørgsmål:

„... når der gennemføres en lovgivning med så vidtgående rådighedsindskrænkninger, som tilfældet er her, må samfundet handle på rimelig vis over for de borgere, der påviselig er blevet urimeligt ramt af bestemmelserne. Samfundet kan anstændigvis ikke være andet bekendt. Endvidere er det nødvendigt og i alles interesse, finder jeg, at lovgivningen på dette område i enhver henseende er i overensstemmelse med grundlovens § 73.“
Jeg må derfor sammenfattende anbefale at stemme imod disse 3 ændringsforslag stillet af socialdemokratiet og SF.

Dernæst vil jeg gerne kommentere socialdemokratiets og SF's ændringsforslag til byplanloven om at indføre en kommunal ekspropriationsret. Ændringsforslaget afvises af regeringen og regeringspartierne, fordi der ikke kan påvises et så påtrængende behov, at det er nødvendigt at gå til så vidtgående forholdsregler i denne omgang. Jeg forstår selvfølgelig udmærket på hr. Kaj Andresens udtalelser, at hr. Kaj Andresen er blevet betydelig opmuntret ved de udtalelser, der kom på det radikale landsmøde i afvigte weekend. Det skal jeg imidlertid ikke komme ind på. Men jeg vil gerne i forbindelse med påstanden om, at der ikke er fremført argumenter imod indførelsen af en kommunal ekspropriationsret, ganske kort sige, at det er venstres opfattelse, at en sådan ekspropriationsbestemmelse slet ikke skaffer jord frem i hurtigere tempo. Man kan måske endogså sige tværtimod, fordi nogen måske kan være fristet til at afvente en ekspropriationssituation. Dermed er vi også

fremme ved den situation, at det heller ikke bliver billigere jord, der fremskaffes, fordi det jo nu engang er sådan, at ekspropriation skal finde sted til værdien i handel ogandel.

Må jeg så også for at spare for detaljer nævne den sammenhæng, som zoneloven skal ses i, forbindelsen med loven om tilbudspligt og frigørelsesafgift. Der er jo nemlig en sammenhæng. Der er vel ingen, der vil bestride, at disse lovforslag, som vi i dag har til anden behandling, vil betyde store forbedringer inden for hele planlægningsområdet, når de får den tilsigtede virkning, men på den anden side er der heller ingen, der vil hævde, at denne lovgivning løser alle problemer på alle områder, som vil opstå i fremtiden. Det ville også være for meget at forlange. Lad os nu tage ét skridt ad gangen, og lad os se de pågældende loves virkninger over en årrække; derefter er det naturligt at tage dem op til ny vurdering og eventuel ajourføring.

Dette synspunkt gælder for denne lovgivning, som det gælder for en hel række andre lovgivningsområder, som vi har haft til behandling i det høje ting i denne vinter, men det er ligesom, der er en tendens til, at socialdemokratiet kræver de store reformer, de store engangsforanstaltninger, og det er ligesom det for socialdemokratiet i opposition kniber med at nøjes med det, som vi kalder de små sikre skridt. Jeg skal ikke sige mere om det, men jeg må også anbefale at stemme imod socialdemokratiets ændringsforslag til byplanlovsforslaget.

Jeg har ingen bemærkninger til de øvrige ændringsforslag stillet af boligministeren. De er alle af mindre væsentlig karakter. Det drejer sig om ikrafttræden, om redaktionelle ændringer og om konsekvenser af selve lovændringerne, og jeg skal anbefale at stemme for alle disse ændringsforslag.

Det ser jo nu ud til, at vi får en lov om by- og landzoner, der er praktisk taget uændret ved vedtagelsen i forhold til forslagsstadiet. Denne kendsgerning kan på en måde være en ros til boligministeren og hans embeds-

[Kristen Østergaard.]

mænd, der har forberedt denne lovgivning, selvom jeg dog vil foretrække, at noget af rosen venter, til vi ser lovens virkninger i praksis.

Med henblik på at opnå de opstillede formål må det nok indrømmes, at det som helhed betragtet er en god lovgivning. Sådan ser det ud på forhånd. Men det må kraftigt understreges, at hvorvidt loven får den tilsigtede succes beror på administrationen af loven. Lovens princip, at decentralisere vigtige myndigheder til de nye amter, er udmærket og også den eneste udvej, men jeg kan ikke tilbageholde en bemærkning om visse erfaringer fra vinterens møder, hvor jeg har redegjort for denne lovgivning og dens hensigter. Ved disse møder er der kommet umådelig mange betænkeligheder til udtryk, især fordi man frygter, at amternes administration og ekspedition af sagerne vil være lige så urimelig langsommelig, som der kendes eksempler på fra centraladministrationens behandling af sagerne, og man må sige, at det ville være yderst kedeligt, hvis disse bange anelser skulle komme til at gå i opfyldelse. Jeg nævner det, for at det kan være en medvirkende spore til, at de nye amtsmyndigheder opper sig i administrationen af denne lov. Det er nu op til amterne at anvende loven. Jeg vil så til slut udtale håbet om, at amtsmyndighederne vil administrere denne lovgivning let og gnidningsfrit og fuldt ud i den ånd, hvori den er givet, og dermed skal jeg anbefale ministerens ændringsforslag og lovforslagene til videre behandling.

Svend Haugaard: Først nogle bemærkninger til de af S og SF stillede ændringsforslag.

Hvad lån fra bolig- og byggefonden til vanskeligt stillede kommuner angår, er vi naturligvis helt klar over, at der ikke mindst i en overgangsperiode kan komme meget betydelige vanskeligheder for kommunernes finansiering. Med tiden kan der vel blive tale om nogle penge via frigørelsesafgiften, men i øvrigt er det allerede sådan, at statens bolig- og byggefond har mulighed for at give lån, hvor der ikke er anden finansieringsmulighed. Det er altså et spørgsmål om penge og ikke bare om vilje. Som sagen ligger, må vi se tiden an, og viser der sig alt for store vanskeligheder med at klare dette spørgsmål, er vi nødt til at tage det op

igen, og vi er i hvert fald velvillige over for et forsøg på at finde en mulig løsning.

Det andet ændringsforslag om, at man ønsker indsat „herunder særligt fredningsmyndighederne“, har jeg lidt sværere ved at forstå; jeg forstår ikke rigtig det forstærkende heri. Der står i det oprindelige forslag, at boligministeren kan give nærmere regler for amtsrådets og byudviklingsudvalgets samarbejde med andre myndigheder, og nu vil man altså have, at det særlig skal være fredningsmyndighederne. Det er da ikke mere forpligtende. Skulle det være forpligtende, måtte man da ændre „kan“ til „skal“, så vidt jeg kan se. Jeg føler mig mere tiltalt af ministerens løfte til udvalget om at fastlægge en forretningsgang imellem bolig- og kulturministeriet, så man på den måde sikrer, at fredningsinteresserne bliver tilstrækkelig tilgodeset.

Med hensyn til det tredje ændringsforslag angående erstatning, sagde jeg ved første behandling, at mit parti meget gerne ønskede, at reglerne om erstatning skulle administreres meget nøje, og dette ønske om at stå ret stærkt over for krav om erstatning fastholder vi stadig væk. Spørgsmålet har været rejst i udvalget især med henblik på det tilfælde, hvor ejeren af en ejendom i en landzone, der ligger lige op til en byzone, kunne skele lidt over til naboen inden for byzonens grænse. Jeg kan her tilslutte mig ministerens svar, som går ud på, at uanset beliggenhed skal der kun gives erstatning ud fra den faktiske anvendelse den 13. november 1968 ved lovforslagets fremsættelse. Når det er sagt stærkt og klart på denne måde, føler jeg ikke, at der er nogen grund til ændringsforslaget. Der er faktisk her ikke skelet til forventet udnyttelse. Derimod er det klart, at den tidsfrist, der indsættes, må gå fra lovens ikrafttræden og 6 måneder frem.

Jeg vil gerne tilføje, at jeg betragter det som noget helt selvfølgeligt, at der ikke kan blive tale om erstatning for betalt ejendoms-skat efter hidtidig vurdering, selv om man nu efter bondegårdsreglen får en anden vurdering og dermed en lavere beskatning.

Til lovforslaget om byplaner og det ændringsforslag, oppositionen har stillet hertil, vil jeg gerne sige, at den samlede virkning af de nye jordlove forekommer mig at være en betydelig forbedring af mulighederne for

[Svend Haugaard.]

det offentlige til at erhverve de nødvendige arealer. I langt, langt de fleste tilfælde vil sagen gå uden større vanskelighed. Jeg benægter ikke, at der kan tænkes helt ekstraordinære tilfælde — især hvor der er en tilstrækkelig velstående ejer, der samtidig er tilstrækkelig stædig — hvor der kan opstå en vanskelighed.

Vi kan efter de nuværende regler ekspropriere til veje og lignende formål, offentlige bygninger osv., og hvis man gennemfører det, vil det da i de fleste tilfælde være et temmelig kraftigt skub til ejeren. Efter den nuværende § 12 kan man også ekspropriere, når der foreligger byplaner, som ellers ikke kan udføres, og jeg er parat til en ret vid fortolkning af denne paragraf i dens nuværende form. Det radikale venstre er under ingen omstændighed principiel modstander af ekspropriation til boligformål, men vi eksproprierer ikke for ekspropriationens skyld. Vi mener, det er bedst, hvis man kan gøre det uden. Vi mener også, at jorden i reglen er billigst, når man kan slippe for ekspropriation. Men vi lægger på den anden side megen vægt på, at det er samfundshensynet, der er vigtigst.

Jeg synes, vi må sige, at vi er nået meget vidt med de jordlovsforslag, der nu nærmer sig deres endelige vedtagelse, og jeg vil meget nødig være med til at sinke denne vedtagelse eller endnu værre få lovgivningsarbejdet afbrudt. Jeg mener derfor, at det må være rigtigt nu at se på lovenes virkning. Jeg mener også, det kan være rimeligt at skele over til den anden side af Sundet og se på virkningerne af den svenske ekspropriationslov; hvis det så skulle vise sig påkrævet, er vi nødt til at tage sagen op igen, og så kan vi da i hvert tilfælde tales ved om tingene.

Der er her talt om en beslutning på det radikale landsmøde. Jeg vil gerne lige fremhæve, at der stod „om fornødent“. Vi mener netop, at vi, når disse love er vedtaget, vil se, om det bliver fornødent. Bliver det det, tager vi sagen op igen.

Det er ikke sjældent, man hører klager over offentlige myndigheders sendrægtige sagsbehandling. Nu vil jeg skynde mig at indskyde, at jeg ikke mener, det så nær altid er de offentlige kontorers skyld. Det kan også skyldes lokale landinspektører, det kan skyldes lokale kommunale råd, og det

kan være klageren selv, som glemmer at give de nødvendige oplysninger. Men vi har naturligvis også eksempler på, at de offentlige kontorer arbejder for langsomt. Jeg kunne derfor have ønsket, at vi fik en tidsfrist for sådanne sagsbehandlinger, og jeg har fremført det i udvalget. Jeg erkender, at det er meget svært at give en fast tidsfrist i alle tilfælde, fordi sagerne er så forskellige. Sætter man f. eks. en 3 måneders frist ind, kan dette være urimelig meget i lette, små sager, og det kan på den anden side være for lidt i andre og vanskeligere sager. Jeg mener dog stadig, at det ville være rigtigt, at man efter en vis, rimelig frist i hvert tilfælde meddelte de pågældende interesserede i sagen, hvad årsagen var til, at sagen trak ud. Men jeg er foreløbig tilfreds med det, som det enige udvalg nu er nået frem til, nemlig at henstille til ministeren, at spørgsmålet om tidsfrister for sagsbehandling tages op af justitsministeriets udvalg for forvaltningsafgørelser.

Jeg er også tilfreds med den smidighed, ministeren i betænkningen går med til over for landzonerne, ikke blot hvor det drejer sig om industrier med råstoffer, som findes i et lokalt område, såsom ler til teglværker og materialer til cementfabrikker, men også hvor der må tages hensyn til gener for byområder i form af røg, støj og generende luft, gift o. lign. Jeg vil gerne understrege, at der også derudover må vises en passende smidighed.

Jeg mener, vi er nået ret vidt med disse lovforslag, de skal jo ses i en stor sammenhæng. Jeg må afvise den kritik, der blev fremført fra hr. Kaj Andresens side. Jeg mener ikke, at der har været tale om en usaglig behandling i udvalget, som kan give baggrund for kritik. Det er ikke usagligt, fordi man ikke er enig. Jeg har meget svært ved at tro, at socialdemokratiet vil trække sig fornærmet tilbage og ikke være med til at gennemføre disse lovforslag, der, selv om de langt fra er fuldkomne — og jeg mener slet ikke, vi er færdig med dette her, det er vel nærmest kun en begyndelse — i hvert tilfælde for mig at se er et udtryk for et meget stort fremskridt i forhold til det bestående.

Gert Petersen: Det er blevet sagt, at jordlovsforslagene udgør en helhed; det er alle

[Gert Petersen.]

enige om, og vi har fortalt hinanden det ved forskellige lejligheder. Ikke desto mindre er det så kedeligt, at vi aldrig har haft en samlet behandling af hele jordlovskomplekset, hverken her i salen eller i noget udvalg, og det gør altså, at vi nu næsten tvinges til at tage stilling lovforslag for lovforslag.

Den tvang vil jeg ikke lade mig underkaste. Hvis vi går ud fra, hvad alle har sagt, at komplekset er en helhed, er det også nødvendigt at tage stilling til forslagene ud fra en helhedsbetragtning. Men dér kan man meget vel løbe ind i, at et enkelt lovforslag kan rumme visse positive ting, som godt kan tiltale én, men at man så opdager, om jeg så må sige, tilgrænsende lovforslag; dér trækkes der den anden vej. Dér mangler de instrumenter, som skulle få helheden til at fungere, og så er det ganske naturligt, at denne helhedsbetragtning må smitte af på bedømmelsen af de enkelte lovforslag.

Men hvad drejer det sig om med disse forslag? Det drejer sig om at skaffe tilstrækkelig rummelig jord, tilstrækkelig billig jord og tilstrækkelig rigtig jord i bygge- og bymodnet stand. Uanset hvilket økonomisk princip man går ud fra, om det er et markedsøkonomisk eller et socialistisk, må disse tre fordringer opfyldes. Jeg er for mit vedkommende helt overbevist om, at det vil være enklere at løse problemerne under en socialistisk økonomi, hvor jorden ejes i fællesskab af hele samfundet, og jeg tror også, at hvis markedsmekanismen er forældet på noget område, så er det på jordfordelingens. Jorden i vort samfund er og vil vedblive at være en knaphedsvarer, men samtidig en helt afgørende faktor i vort dagligliv og i vor økonomi. Derfor er det i virkeligheden en anakronisme at basere jordfordeling, lokaliseringsaktivitet, planlægning osv. på noget så tilfældigt som kræfternes frie spil. Det burde alene være rationelle overvejelser og en fornuftig demokratisk planlægning, der bestemte jordfordelingen og den bebyggelsesmæssige udvikling. Men det forudsætter, som jeg sagde, et principielt andet samfundssystem end det nuværende. Jeg er overbevist om, at det nok skal komme, men jeg har aldrig været tilhænger af at bygge på ruiner, og derfor vil jeg så gerne være med til at få det bedst mulige ud af markedsøkonomien, som vi har den her og nu.

Men så kommer man til noget paradoksalt. Hvis markedsmekanismen får lov til at fungere stort set u hæmmet på jordområdet, går det dér som på så mange andre områder, at den kvæler sig selv. For det er jo ikke den frie konkurrence, der bestemmer jordfordelingen herhjemme, det er en illusion at tro det. Det er monopolpositioner, og disse monopolpositioner kan snart skyldes vel gennemtænkte operationer i kraft af kapitalrigdom, snart noget, som for den, der pludselig kommer i monopolpositionen, må se ud som en gave fra oven, en himmelsendt tilfældighed. Monopolet er så ikke bare prisdannende for selve jorden, men også for byggeriet, og ydermere har det i mange tilfælde været det for byggeriets placering. Mange private byggekonsortier dannes jo ikke ud fra, hvem der er dygtigst og leverer billigst, men simpelt hen ud fra, hvem der kan levere jord. Dermed er vi ved den store vanskelighed, at en almindelig markedsøkonomi, en fri prisdannelse, uundgåeligt fører til monopoldannelser, når der er tale om en så nødvendig og en så knaphedspræget vare som jord. Derfor må man fortsætte med dette paradoks.

Hvis markedsmekanismen skal fungere efter sin oprindelige hensigt, sådan at den i hvert fald tenderer mod at skabe balance mellem udbud og efterspørgsel, må det offentlige råde over visse løftestænger, visse mekanismer, som det kan regulere markedet med. Formålet med disse mekanismer er at regulere markedet for at sikre et tilstrækkelig stort udbud, ikke af en hvilken som helst byggejord, men af den rigtigt beliggende byggejord. Det kan også udtrykkes på en anden måde. Man kan sige, at formålet er at hindre opkomsten af monopoldannelser, som kan forvride prisdannelsen og det, som skulle være en rationel udbygning.

Men det pudsige er så, at disse mekanismer, som helt enkelt er nødvendige for at sikre et virkelig frit jordmarked, i almindelighed anses for at være socialistiske. Jeg skal ikke komme ind på, om de er det, det vil jeg helt lade ligge. Der er sikkert noget interessant i, at den oprindelige liberalisme og socialisme udspringer af samme kilde og oprindeligt havde samme motivation; det kan man filosofere meget

[Gert Petersen.]

over, men det skal jeg spare tinget for i denne situation.

Det afgørende er, at der er tale om nødvendige foranstaltninger, nødvendige mekanismer, og det drejer sig om mekanismer som offentlig regulering af rådighedsretten og offentlig overtagelse af ejendomme under visse omstændigheder. Jeg ser, at regeringspartierne i og for sig har taget noget af et skridt i retning af det første, jeg nævnte, nemlig rådighedsindskrænkningen. Men man tør ikke tage det andet skridt, ekspropriationen; man tør ikke indføre ekspropriationsinstrumentet som et redskab til regulering af jordprisdannelsen og jordfordelingen.

Det er mig meget svært at forklare hvorfor. Jeg kan kun forklare det ved hjælp af begreber som vanetænkning, frygt for ideer, som man selv har indpodet vælgerne for at vinde en kortsynet gevinst, og prestigehensyn. Der er måske nogle, der vil mene, at visse regeringspartier ligger under for visse pressionsgrupper. Men på den ene side har jeg svært ved at se landmændene, som især repræsenteres af venstre, være interesseret i den forskelsbehandling, som monopoldannelserne altid fører med sig, og på den anden side er jeg helt sikker på, at de konservative, der føler sig som den frie foretagsomheds, det, jeg kalder kapitalisternes, parti, ikke føler sig som spekulanternes parti; jeg er helt overbevist om, at boligministeren har lige så meget at indvende imod spekulanter, som jeg har.

Derfor har jeg så svært ved at forstå den afvisende holdning til det ændringsforslag, som de to oppositionspartier har stillet i denne forbindelse. Jeg kan ikke rigtig godtage den henvisning til jordlovsafstemningen i 1963, som vi hørte tidligere, i betragtning af, at der ikke var ekspropriationsforslag til afstemning, hvilket var ganske naturligt. I dag har vi hørt en hel del om grundloven, og ifølge grundloven kan der jo ikke sendes ekspropriationsforslag til folkeafstemning.

Vort ændringsforslag om offentlig ret til ekspropriation af jord til boligformål, når visse betingelser er opfyldt, har man totalt afvist, man har ikke villet drøfte det. Vi fik et svar fra boligministeren, da vi spurgte om grunden til afvisningen, og hvis man

vil tilgive mig udtrykket, forekom det mig at være et goddag mand økseskaft-svar, for ministeren sagde i realiteten, at fordi kommunerne er tvunget til at overtage ejendomme, hvis ejerne ikke vil svare frigørelsesafgiften, og fordi kommunerne under visse omstændigheder og på tilfældige tidspunkter kan erhverve sig jord ved hjælp af tilbudspligten, går det hele nok, så kan man godt føre en aktiv jordpolitik. Underforstået: hvorfor i alverden skulle kommunerne dog så have brug for at ekspropriere jord til boligformål i overensstemmelse med byplanvedtægten? Det ville sandelig være for meget af det gode.

Men alle disse love, hvoraf flere kan være ganske fortrinlige, hjælper ikke noget, hvis nøgleordet bliver tilfældighed. I forvejen er det en tilfældighed, om en landmands jord snart kan forventes at blive til byzonejord og dermed give ham en monopolsituation. Det er en tilfældighed, som fører til ulighed. Det er også en tilfældighed, har været det hele tiden og skal åbenbart også nu i kraft af de nye love forblive med at være det, hvilken jord kommunerne kommer i besiddelse af. Det kan være jord, der er efterspurgt eller snart bliver det i kraft af sin beliggenhed, men det kan lige så godt ske, at det er jord, som i hvert fald i de første 5-10, måske 15 år er kommunen og dens udbygningsplaner uvedkommende, er irrelevant for kommunen, mens derimod den jord, som er virkelig relevant for kommunens udbygningsplan, for hele dens planlægning, er blokeret, den kan man ikke komme i gang med. Den slags situationer kan opstå, og her hjælper det ikke noget at henvise til tilbudspligten eller til frigørelsesafgiftens eventuelle konsekvenser.

Man kan også risikere noget helt tredje naturligvis, nemlig at kommunerne går ind som jordovertagere og jordsælgere i stor stil. Det kan give sig det udslag, at de kommer til at optræde som spekulanter på jordmarkedet, og det er såmænd ikke altid, man vil kunne bebrejde dem det, for de kan være i økonomisk ganske vanskelige situationer.

Det kan ikke understreges kraftigt nok, at hverken megen jord eller megen bygge-modnet jord er den eneste forudsætning for en rigtig jordpolitik. Der er megen jord i Ringkøbing amt, men hvad hjælper det

[Gert Petersen.]

hovedstadsområdet? Jorden skal være rigtigt beliggende i forhold til hensigten. Det hjælper heller ikke noget, at man kan komme i gang med at byggemodne eller bebygge den rigtigt beliggende jord, om 5 eller 10 år, når det er nu, det brænder på. Jorden må også frem på det rigtige tidspunkt.

Jeg erkender, at by- og landzonenloven sandsynligvis vil afhjælpe visse af disse forhold. Dens nøgleord taget i sig selv er netop ikke tilfældighed, men planlægning, men det er bare ikke tilstrækkeligt, når der ikke stilles andre instrumenter til rådighed, der kan sikre en rationel udvikling af jordmarkedet; derfor falder lovkomplekset som helhed til jorden. Frygten for at anvende ekspropriation er så meget mere uforståelig, som ekspropriation jo i årevis er blevet anvendt til det, man kalder offentlige formål, der altså ikke må omfatte boligformål. I København har man eksproprieret på livet løs af beboelsesejendomme her i det sidste par år for at give plads til Lyngbyvejens udvidelse, og så vidt jeg har forstået, har man også eksproprieret for at give plads til trafikobjekter, hvis skæbne endnu ikke er afklaret. Hvorfor kan man så ikke gøre det til boligformål? Jeg tror, at for de mennesker, som må affinde sig med ekspropriationen, er det i og for sig underordnet, om det er til et trafikobjekt eller til boligformål. Det er måske ikke underordnet, hvis ekspropriationen synes at være totalt nytteløs, hvis man eksproprierer til trafikobjekter, hvis skæbne slet ikke er klar endnu, så man ikke ved, om de egentlig skal gennemføres — det turde være langt værre, men det er straks en helt anden sag. I øvrigt er jeg helt overbevist om, at hvis det offentlige først råder over ekspropriationsrettigheder i forbindelse med boligformål, vil det kun yderst sjældent skulle gøre brug af dem. Alene bevidstheden om, at de findes, vil være tilstrækkeligt.

De ændringsforslag, der er stillet fra socialdemokratiets og socialistisk folkepartis side, er i virkeligheden ganske beskedne. Forslaget om ekspropriation, som jeg her har talt om, bygger på de traditionelle erstatningsregler, de samme, som gælder for ekspropriation i forvejen. Derfor kan jeg ikke forstå, hvorfor dette forslag kan vække

en sådan modvilje, hvorfor der rejser sig en sådan modstand mod det.

Så har vi stillet et ændringsforslag vedrørende erstatningsbestemmelserne. Her har vi fra SF's side i hvert fald udvist en betydelig beskedenhed. Vi mener, at erstatninger i tilfælde af ekspropriation, og i øvrigt altid, bør følge den hidtidige anvendelse af jorden og ejendommen og ikke den tilfældige markedspris. Men vi har udvist beskedenhed, fordi vi ikke ville gøre det for svært for regeringen at komme i forhandling om spørgsmålet. Vi ville ikke lægge den nogen sten i vejen; men det har vi ikke haft meget ud af, må jeg erkende.

Vi kan også tage det ændringsforslag, oppositionen har stillet, hvorefter erstatning i forbindelse med zonedragninger kun skal ydes for de reelle omkostninger, som ejeren har afholdt efter de hidtil gældende regler. Her kunne man meget vel anlægge den betragtning, at det overhovedet ikke kom på tale at yde erstatning. Når nu grundloven blev draget ind — af den konservative ordfører, tror jeg — må jeg da lige indskyde, at så vidt jeg har forstået, har landsbyggeoven hidtil forudset, at i en række tilfælde kunne amtet i de små kommuner foretage rådighedsindskrænkninger uden at yde erstatning. Denne bestemmelse er praktiseret; der er nedlagt forbud mod sommerhusudstyknings osv. i kraft af landsbyggeoven, uden at der er ydet nogen erstatning. Men så skulle landsbyggeoven altså have været i strid med grundloven. Det forekommer mig dog at være en nyhed. Man må tværtimod sige, at i forhold til landsbyggeovens praksis, som har stået på i mange år, og som har været gældende for en ganske betydelig del af landområderne herhjemme, er den erstatningsbestemmelse, regeringens lovforslag om by- og landzoner opererer med, et tilbageskridt. Men vi har afstået fra at foreslå landsbyggeovens princip gennemført i by- og landzonenloven, hvilket havde været det konsekvente og det naturlige, for at få en samtale i gang.

Endelig er der spørgsmålet om finansieringen. Hele jordlovskomplekset rejser totalt uløste eller næsten uløste finansieringsproblemer. Man henviser til frigørelsesafgiftsprovenuet, og det er da rigtigt, at der kommer penge ind dér; men det tager tid. Foreløbig kan vi se frem til, at i de eksiste-

[Gert Petersen.]

rende inder- og mellemzoner vil fomodentlig de fleste ejere af landbrugsejendomme eller lignende optere for vurdering efter bondegårdsreglen og altså få en udsættelse på 12 år, før de skal erlægge frigørelsesafgift. Det betyder formodentlig, at vi kan forudse, at om en halv snes år godt og vel, i løbet af en periode på 12-14-16 år, kommer der med ét mange penge ind i denne kasse; men indtil da tror jeg ikke man skal vente at få den fond op på de store dimensioner.

Erstatningsbestemmelserne, som er foreslået i by- og landzonelovforslaget, rejser i øvrigt visse finansielle problemer. De har fået også regeringen til at forudse, at man måske ikke altid rigtig kunne få råd til at opretholde de rådighedsbegrænsninger, man pålagde, fordi man ikke kunne udrede erstatningen. Derfor er der åbnet mulighed for ministeren til i de givne tilfælde at trække de pålagte begrænsninger tilbage. Derved må vedkommende plan blive undergravet, men her er det økonomiske dog i hvert fald et mellemværende mellem den pågældende ejer og statskassen. Imidlertid pålægger zoneloven også kommunerne, at der til enhver tid skal være byggemodnet tilstrækkelig jord til dækning af de næste 5 års behov. Det koster penge, og kan alle kommuner klare det? Derfor har vi foreslået, at statens bygge- og boligfond skal ind i billedet, også i lovens tekst. Heller ikke det har man villet høre tale om. Man har sagt, at det var en selvfølge, nærmest en banalitet, men af en eller anden sær grund har man i den grad været modstander af denne banalitet, at man ikke ville se den nedskrevet i lovtæksten. Jeg tror, det skyldes, at det måske slet ikke er en banalitet, men at det har en sammenhæng med den drastiske nedskæring af boligfonden, man har foretaget, og som ifølge det budgetoverslag, regeringen har offentliggjort, stort set skal stå ved magt i de kommende 3-4 år.

Jeg må konstatere, at de ret så beskedne ændringsforslag, der er fremsat fra oppositionens side, har regeringspartierne ikke villet forhandle om. Disse forslag er beskedne, vil jeg sige til hr. Kristen Østergaard, som mente, at de var udtryk for en slags socialdemokratisk omsvingspolitik, som man brugte i opposition. Jeg har tidligere i anden forbindelse været inde på,

men vil gerne i denne forbindelse igen understrege, at de ændringsforslag, som her er fremsat af de to partier i fællesskab, ret nøje svarer til de lovforslag, som ville være fremkommet i den tidligere regerings tid, og som der var enighed om inden for det daværende flertal. Der var andre ting, der var uenighed om, og hvor SF kunne have ønsket at gå længere; men disse ændringsforslag svarer altså temmelig nøje til, hvad der var blevet fremsat og formodentlig blevet lov i Danmark, hvis den tidligere regering ikke var blevet væltet.

Men nu har regeringspartierne altså forhandlet indbyrdes; de har skabt en hårfin balance, så hele molevitten styrter sammen, hvis bare en enkelt mursten flyttes. Det er for mig den eneste forklaring på den absolutte modvilje mod at forhandle om vore ændringsforslag, som man har udvist. Det er ikke nogen solid bygning. Jeg tror, man er veget tilbage for at bruge solide bindeled. Der er sket forbedringer i visse henseender, men det afgørende problem: at sikre fremskaffelse af den rigtigt beliggende jord i den rigtige mængde på det rigtige tidspunkt, bidrager denne lovgivning ikke til at løse, så længe dogmer og tabuer betyder mere end indsigt og sund fornuft.

Jeg vil til slut opfordre regeringspartierne til endnu engang at overveje de ændringsforslag, oppositionen har stillet. Der er endnu tid til at skabe basis for bred enighed om dette jordlovs-kompleks. Hvis man fra regeringspartierne side bliver ved med at sige: „Det må være, som vi har lagt det frem, der kan ikke ændres noget, vi vil ikke diskutere disse ting“ — uanset at der langt ind i regeringspartierne, det ved vi jo, er sympati for de synspunkter, som er fremført fra oppositionens side — vil det være meget vanskeligt for socialistisk folkeparti at tage medansvar for denne lovgivning, selv om vi ikke vil modsætte os den.

Sigsgaard: Forslagene her indeholder på mange punkter forbedringer i forhold til de bestående tilstande. Men der er også svagere dele.

Zoneforslaget koncentrerer sig om økonomi, om, hvordan jorden kan billiggøres osv., og det er selvfølgelig vigtigt. Men det tager sig ikke af det lige så vigtige, nemlig at sikre, at de nye byområder, der bliver

[Sigsgaard.]

tale om, får en vis kvalitet; det har man tilsyneladende ikke rigtig haft fremme til diskussion under udvalgsarbejdet. Efter VSs opfattelse bør der ikke kunne inddrages arealer i byzone, uden at hovedtrækkene i deres fremtidige anvendelse og sammenhængen med større trafik anlæg og offentlige institutioner bliver fastlagt samtidig. Man skal vide, hvad kommunerne agter at bruge den jord til, som de får ind i inderzonen. I den henseende betegner lovforslaget her i forhold til den nugældende byreguleringslov et tilbageskridt.

Hvad angår kommunernes byggemodningspligt, understregede jeg ved første behandling stærkt, at der måtte penge i den, hvis den paragraf skulle have reel betydning. Socialdemokratiet og SF har fremsat ændringsforslag om penge fra boligfonden, og det kan vi naturligvis støtte, men det er beklageligt, at regeringspartierne ikke har villet være med til at gøre denne paragraf effektiv.

Zonelovforslaget tager kun økonomiske hensyn, men alligevel vil det være meget uøkonomisk i sin virkning. Store arealer skal efter forslaget ind under byzone, og de skal alle byggemodnes, selv om kun en mindre del af dem bliver bebygget inden for en kortere årrække. Det betyder, at der simpelt hen skal graves en masse penge ned i kloakker, som ikke skal bruges sådan med det allerførste, penge, som kunne have været anvendt til andre ting. Vi foreslog ved første behandling, at der skulle fastlægges tidsfølger og investeringsplaner for udnyttelsen af byzoneområderne, sådan at de byggemodnedes i den takt, hvori de skulle bruges. Det ville spare samfundet for meget store beløb. Det er forbløffende, synes jeg, at man ikke har kunnet se det fra regeringspartiernes side, at de partier, som dog bestandig taler om besparelser og for tiden netop skærer ned over én kam gennem alle ministerier, ikke har kunnet se, at netop i denne lov er der store beløb at spare i de kommende år bare ved at gennemføre beskedne ændringer af den.

Også jeg talte ved første behandling for adgang til ekspropriation i byzonerne til boligformål. Det er jo en kendsgerning, at enkelte private ejendomme kan ligge og spærre for udviklingen af en hel bydel.

Jeg synes virkelig, det var forbløffende at høre hr. Svend Haugaard i dag prøve på at forklare — eller måske skulle vi sige bortforklare — den modsætning, der er mellem det, hans parti vedtog i går, og den afstemning, som de radikale vil foretage nu her om lidt. Hr. Svend Haugaard sagde, at om fornødent ville man gå med til at lave en bestemmelse om ekspropriation til boligformål.

Jeg synes i og for sig, at det kan være reelt, i hvert fald forståeligt, at folk kommer her og siger, at de mener, at den private ejendomsret er så fundamental, at den må gå forud for almenhedens interesser, og at i en situation, hvor der kan bygges boliger til tusind mennesker, hvis blot man eksproprierer én ejendom, må hensynet til den private ejendomsret være overordnet, og så må man undlade at bygge boliger til de tusind mennesker til fordel for den ene private ejer. Det synspunkt er reelt, det er til at forstå, det er til at tage stilling til, det er en beskyttelse af nogle privilegier, som man dér er ude på. Men hr. Svend Haugaard og det radikale synspunkt, der går ud på at bilde folk ind, at der ikke er behov, er simpelt hen kynisk. Jeg synes egentlig, det var helt uhyggeligt at høre det fremsat her, høre hr. Svend Haugaard stå og sige, at der ikke er behov, når vi dog igennem i hvert fald de sidste 10 år, hvor jeg har været med i politik, har været ude for den ene sag efter den anden rundt omkring i bykommunerne, hvor større boligprojekter har måttet skrinlægges på grund af, at vi mangler den ekspropriationsbestemmelse. Det er noget, der sker hvert eneste år, det er noget, der sker hver eneste måned — og så står hr. Svend Haugaard her og siger, at det ikke er nødvendigt med en sådan bestemmelse. Allerede i 1963 forsøgte Københavns kommune at presse ret til ekspropriation til boligformål igennem. Man bad om dog i hvert fald at få ret til at ekspropriere dér, hvor små, forældede, isolerede private ejendomme lå i vejen for en byfornyelse. F. eks. skal man nu til at lave et nyt center i Valby med mange beboelseslejligheder, med en hel masse centerfunktioner, butikscener osv., men der kommer man i den situation, at små ejendomme ligger i vejen og kan forhindre, at planen får den helt rigtige udformning. Man rettede sin henvendelse

[Sigsgaard.]

til den daværende regering i 1963 med to tredjedele flertal bag den, men det var umuligt at få den igennem. Den har været fornyet siden hen til de skiftende regeringer efter 1963, men ingen regeringer har villet være med til det. Jeg tror, det er, fordi regeringer og ministre er for langt væk fra de praktiske forhold; de forstår måske ikke helt, hvor alvorligt det problem er. I hvert fald har det været umuligt at få ønsket igennem, og derfor synes jeg, at det er særlig glædeligt, at socialdemokratiet nu har skiftet standpunkt her. Jeg må håbe, at det holder.

Jeg skal kun lige tilføje, at en tidsmæssig, progressiv særskat på byzonearealer kunne have haft samme virkning. Hvis man skulle tage hensyn til regeringspartiernes sarte fornemmelser eller snarere de følelser, som regeringspartierne har skabt hos deres vælgergrupper, kunne man have lavet en særskat i stedet for ekspropriationen, og den kunne udformes sådan, at den blev praktisk taget lige så effektiv og havde den samme virkning, nemlig at presse arealerne frem til salg på de planlægningsmæssigt set rigtige tidspunkter.

Hvad angår landzonerne, tror jeg, at lovforslaget er for lemfældigt. Jeg er bange for, at snart sagt alle virksomheder vil blive etableret rundt omkring i kraft af lovens undtagelsesbestemmelser. Det står ikke direkte i betænkningen, men når man som udenforstående læser betænkningen igen, får man det indtryk, at udvalget har været udsat for en del pression, for en række henvendelser fra forskellige erhvervsfolk, erhvervsorganisationer, og hvad ved jeg, der har sagt: „Ja men kan det virkelig være rigtigt, at vi nu ikke kan få lov til at lave vores skjortefabrik derude midt i plantageområdet eller skovområdet eller søområdet?“ Så har udvalget følt sig lidt trængt af det, og så har man skyndt sig at skrive i betænkningen: „I må endelig ikke misforstå det, det har skam ikke været meningen; I skal få lov til næsten alt.“ Så stærkt har

man følt sig presset. Det må jeg sige at jeg er noget betænkelig ved. Jeg er bange for, at det, der kunne se ud til at være noget af det gode i lovforslaget, nemlig at man fik hånd i hanke med udviklingen i landzonerne, vil vise sig at være lidt af en illusion, fordi man fra regeringspartiernes side og måske fra det meste af folketingets side har vist sig at være for svag over for ønskerne om at udvikle industri her og dér og klit-klat alle vegne.

I betænkningen siges det i øvrigt ganske uden forbehold, at råstofforekomster i undergrunden skal kunne udnyttes. Den bemærkning gør mig også en smule betænkelig. Jeg er enig i, at der ligger en økonomisk interesse i at udnytte råstofforekomsterne, og en hel masse steder skal de sikkert udnyttes. Men der kan glimrende tænkes steder, hvor de ikke bør udnyttes, hvor andre hensyn bør gå forud: hensyn til naturen, hensyn til befolkningen, til rekreative formål osv. Derfor synes jeg, det er farligt, at man udtrykker sig så skarpt og uden forbehold, som det her er sket, og det tyder for mig også i den retning, at der ikke bliver den beskyttelse af landskabet, som gerne skulle blive resultatet af loven.

Hvad angår erstatningsbestemmelsen, kan vi tiltræde mindretallets ændringsforslag. Det sikrer private ejere erstatning for faktisk afholdte udgifter, men det begrænser deres andel af de samfundsskabte værdistigninger.

Selv om lovforslagene altså på en række punkter vil betegne fremskridt i forhold til det bestående, er de på andre punkter så dårlige og deres virkninger så usikre, som jeg har forsøgt at skildre det her, at vi ikke kan stemme for dem ved tredje behandling. Vi vil hverken stemme for eller imod.

Boligministeren (Hastrup): Jeg vil gerne begynde med at takke udvalget for den grundige behandling af lovforslagene. Jeg vil dernæst udtrykke beklagelse over, at det trods enighed på mange punkter om nød-

[Boligministeren.]

vendigheden af en lovgivning på dette område ikke er lykkedes at nå til et resultat, der kunne samle bred tilslutning.

Hr. Kaj Andresen udtrykte sig på den måde, at der ikke havde været forhandlingsvilje under udvalgsarbejdet. Må jeg dertil sige, at lovforslagene i sig selv som fremlagt i Folketinget efter min mening er udtryk for, at regeringen har villet imødekomme synspunkter, som også socialdemokratiet har gjort gældende i en lang årrække. Jeg håber derfor, at man uanset holdningen til de ændringsforslag, der er stillet, vil erkende, at lovforslagene vedtaget selv uden disse er betydelig fremskridt.

Hr. Kaj Andresen nævnte først det ændringsforslag, der er stillet om direkte at placere naturfredningsmyndighederne i lovens tekst. Herom vil jeg blot sige, som det også fremgår af den skriftlige kommentar til forslaget, at det alene skyldes hensynet til de øvrige myndigheder, der kan komme på tale, når man ikke har ment specielt at ville nævne naturfredningsmyndighederne. Der kan nemlig også være tale om samarbejde med sundhedskommissioner, som kan blive ganske vigtigt, og samarbejde med landbrugsministeriet. Men at jeg i øvrigt helt kan tiltræde, at fredningsmyndighederne sikres indflydelse på administrationen, fremgår også af de besvarelser, der er givet i udvalget.

Må jeg sige med hensyn til ændringsforslaget om direkte at nævne lånemulighederne i selve lovens tekst, at dette ændringsforslag ligesom ser bort fra, at siden man fik byreguleringsloven, har man fået boligfonden, hvis midler er til rådighed. Der er på ingen måde — det er også sagt i svaret til udvalget — noget til hinder for, at der af boligfondens midler kan udlånes beløb til realisering af de opgaver, som er omtalt i denne lovgivning. Man kan vel endog sige, at boligfonden i sin formulering, hvad angår de konkrete lånetilsagn, er videregående end det ændringsforslag, der er stillet af socialdemokratiet og SF.

Jeg ved godt, at det, som er afgørende, når det kommer til stykket, måske er spørgsmålet om beløbenes omfang. Vi har diskuteret det så mange gange her i salen, men må jeg ikke alligevel sige, at den nedskæring af boligfondsmidlerne, man taler om, jo er

en nedskæring i forhold til et budget, i forhold til et beløb, der aldrig nogen sinde har været brugt. Derimod har der, for så vidt angår de anvendte beløb, været en stigning fra det tidspunkt, da loven blev gennemført, og frem til nu. Jeg vil også sige, at inden for boligfondens rammer, og således som finansloven nu er vedtaget med en tekstanmærkning om boligfondsmidlerne, er der tilvejebragt mulighed for, at man en årrække frem i tiden kan disponere over boligfondsmidler. Det efterlader mulighed for en betydelig smidighed. Når kommunerne har mulighed for at erhverve en ejendom eller for at igangsætte et byggemodningsarbejde, kan de få et lånetilsagn; de kan måske ikke få hele beløbet det første år, men de kan få det over en årrække og sikkert også på en sådan måde, at det skaber et godt grundlag for at sætte betydelige arbejder i gang.

I øvrigt vil jeg gøre den tilføjelse, at det ikke er sådan, at der ikke er andre muligheder for kommunerne end boligfonden. Der er de muligheder, man hidtil har haft, og der er også peget på her under debatten, at med tiden vil frigørelsesafgiften kunne træde ind og bidrage til finansiering af byggemodningsforpligtelsen.

Dernæst vil jeg gerne gøre nogle bemærkninger i anledning af det, både hr. Kaj Andresen og hr. Gert Petersen sagde om de to, skal vi kalde dem hovedændringsforslag, som er fremsat af de to partier. Det første er det ændringsforslag, som tilsigter, at der kun gives erstatning for rent faktisk konstateret afholdte udgifter. Det er i modsætning til den formulering, bestemmelsen har fået i lovforslaget. Princippet for den erstatningsbestemmelse, der er indsat i lovforslaget, er jo, som det vil vides, hentet i byreguleringsloven — et princip, som i sin tid blev godkendt af den daværende socialdemokratiske regering. Regeringen har ikke ment ved denne båndlæggelse, der nu finder sted, at ville fravige det princip, som dengang blev fastslået.

Man kan vel næsten sige, at hvis der endelig er tale om en ændring i forhold til princippet i byreguleringsloven, er der for så vidt tale om en vis stramning, idet den praksis, som er anvendt ved erstatningsbestemmelserne, nu udtrykkeligt er angivet i lovforslaget. Det er jo ikke tilstrækkeligt, at der bare ses på, hvad den faktiske ud-

[Boligministeren.]

nyttelse af de tilgrænsende arealer er. Der er, som det har været nævnt, også andre betingelser, der skal opfyldes. For det første skal udnyttelsen af den ejendom, som afskæres i kraft af rådighedsbegrænsningen, kunne anses for, som det hedder i teksten, at være økonomisk rimelig og forsvarlig. For det andet skal ejeren efter de hidtil gældende regler have haft en rimelig grund til at påregne en bestemt udnyttelse af sin ejendom. De såkaldte forventningsværdier erstattes altså kun i den udstrækning, de kan betegnes som virkelige, i den udstrækning, man kan påvise at jorden faktisk og økonomisk forsvarligt kunne udnyttes på en mere indbringende måde end den, den faktisk har været brugt til. Forstået på denne måde og kun på denne måde kan man tale om, at zoneloven yder erstatning for forventningsværdierne.

Det andet hovedændringsforslag vedrører ekspropriationsbestemmelserne. Må jeg derom sige, at ekspropriation er et stærkt indgreb fra det offentlige over for den enkelte private grundejer. Det er så stærkt et indgreb, at man fra lovgivningsmagtens side hidtil kun har grebet til det, når så stærke hensyn for det offentlige var til stede, at man kunne forsvare at sætte sig ud over ejerens modstand. Det må ikke overses, at selv om der er tale om anvendelse af arealer til offentlige formål som f. eks. veje, skoler osv., er det ikke tilstrækkeligt, at der blot er tale om anvendelse til offentlige formål, for at man kan ekspropriere. Der må yderligere foreligge i hvert enkelt tilfælde en nødvendighed, et konkret aktuelt behov derfor efter de gældende regler.

Regeringen har altså ikke ment, at der foreligger en situation, så det nu er påkrævet at indføre en hjemmel til ekspropriation af grunde til boligbyggeri. Ser man på byernes udvikling, kan man også konstatere, at en kommune uden ekspropriationsmulighed har kunnet erhverve jord til boligbyggeri, når vedkommende kommune ville gøre en indsats for at erhverve jorden. Der foreligger kun få eksempler på, at en kommune ikke har kunnet købe ønsket jord — i hvert fald ikke i løbet af nogen tid; tilbageholdelse af jord er efter indhentede oplysninger en sjælden foreteelse. Fik man en bestemmelse om adgang til at ekspropriere jord til bolig-

formål, ville man derfor ofte have meget svært ved at påvise, at den altid eksisterende forudsætning for en konkret ekspropriation var til stede, nemlig den nødvendighed, som gør, at man kan ekspropriere også efter andre gældende bestemmelser. Denne problematik kan ikke overses i forbindelse med denne diskussion.

Regeringen har på den anden side klart givet udtryk for, at den vil bidrage til at forøge mulighederne for det, der er betegnet som en aktiv kommunal jordpolitik, om end med andre midler end ekspropriation, med midler, hvis virkninger man nu foreløbig ønsker at konstatere.

Der er af andre ordførere henvist til tilbudspligten, til frigørelsesafgiften og det, provenuet skal anvendes til, og til ejernes adgang til under frigørelsesafgiften på visse vilkår at forlange offentlig overtagelse af deres ejendom. Disse bestemmelser må suppleres med de gældende muligheder for frit opkøb af arealer og desuden med de midler, som er til rådighed gennem bygge- og boligfonden, foruden med byggemodningspligten, som er bevaret her i lovforslaget. Vi mener, at disse foranstaltninger skulle kunne bidrage til at fremskaffe jord til boligbyggeri i stærkere grad og derved også bidrage på nyttig måde til at påvirke prisdannelsen i den rigtige retning.

Det er klart, at de muligheder, kommunerne her får, naturligvis først og fremmest bliver effektive i det omfang, kommunerne selv vil være med til at følge dem op og udnytte dem. Men herved adskiller disse foranstaltninger sig jo ikke fra ekspropriation. En ekspropriationsadgang alene vil ikke i sig selv kunne fremskaffe jord. Ekspropriationen skal besluttes gennemført, jorden skal betales, og der skal ydes fuld erstatning. Vi håber, at de foranstaltninger, som her er gennemført, vil vise sig at blive et godt nyt værktøj i kommunernes hænder.

Til de øvrige ordførere har jeg ikke så forfærdelig mange bemærkninger. Må jeg over for hr. Kristen Østergaard bekræfte, at det ikke er regeringens opfattelse, at man med denne lovgivning løser alle foreliggende problemer. Jeg kan også godt sige — det var ikke noget, hr. Kristen Østergaard nævnte — at en ekspropriationsadgang naturligvis er et probat middel, men over for dette middel og dets effektivitet har man altså villet

[Boligministeren.] afveje de øvrige hensyn, nemlig hensynene til de ejere, det drejer sig om, og som tvinges til at afstå deres ejendom. Jeg kan fuldt ud over for hr. Kristen Østergaard bekræfte, at dette ikke er det første skridt på den vej. En samlet reform af hele planlægningslovgivningen er under forberedelse i boligministeriet, men dens gennemførelse må vente, til kommunalreformen er trådt i kraft og den nye administrative inddeling er begyndt at blive et stærkere led i hele vort samfundssystem.

Jeg kan sige til hr. Svend Haugaard, at det også er min opfattelse, at der ikke kan blive tale om at yde erstatning for de højere ejendomsskatter, en grundejer har betalt før zonetovens ikrafttræden. I øvrigt vil jeg i denne forbindelse gerne fremhæve, at vurderingerne til ejendomsbeskatning ikke uden videre kan tages som udtryk for de værdier, taksationskommissionerne og domstolene opererer med ved fastsættelsen af erstatninger i medfør af zonetoven. Der er i og for sig ikke noget nyt heri. Både ved ekspropriationserstatninger og erstatninger efter byreguleringsloven har vurderingskommissionerne og domstolene betragtet den officielle ejendomsværdiansættelse som kun ét blandt flere momenter i den samlede vurdering af den pågældende ejers tab. Når jeg alligevel gerne vil fremhæve dette forhold, skyldes det den forestående 14. alm. vurdering, hvor der, hvis folketinget vedtager forslaget til ændring af vurderingsloven, vil blive ansat ikke alene en ejendomsværdi som hidtil, men for landbrugsejendomme m.v. en ofte lavere værdi på grund af bondegårdsreglen.

Hr. Svend Haugaard beskæftigede sig med en tidsfrist for sagernes behandling, men erklærede sig tilfreds med den udtalelse, der foreligger i betænkningen om, at dette spørgsmål vil blive taget op til samlet overvejelse. Det er jo ikke alene spørgsmålet om boligministeriets behandling af sagerne, der er aktuelt; det er i det hele taget spørgsmålet om administrationens sagsbehandling, det drejer sig om. Vi vil nu påvirke justitsministeriets særlige udvalg til at søge at fremskynde arbejdet med denne sag.

Hr. Gert Petersen beskæftigede sig en del med det principielle, som jeg ikke skal komme ind på ved denne lejlighed, om man

skal anvende den socialistiske eller den liberalistiske metode til at løse disse problemer. Jeg lyttede mig dog i hr. Gert Petersens tale til en erkendelse af, at denne lovgivning er et fremskridt, og det kan vel heller ikke benægtes i betragtning af, at det er en lovgivning, som ordner og systematiserer byudviklingen på en helt anden måde, end hidtidig lovgivning har gjort det. I øvrigt beskæftigede hr. Gert Petersen sig først og fremmest med de to hovedændringsforslag vedrørende ekspropriation og erstatning, og jeg kan dér henviser til de betragtninger, jeg allerede har gjort.

Ja, jeg tror hermed, at jeg har gjort de bemærkninger, som ordførernes udtalelser gav anledning til.

Kaj Andresen: Et par bemærkninger om finansiering af byggemodningen. Hverken hr. Juul-Madsen eller hr. Kristen Østergaard mente, at det var rimeligt, at kommunerne skulle have lån til byggemodning. Hr. Juul-Madsen henviste i øvrigt til, at vi havde boligfonden, og vi havde frigørelsesafgiften. Om den sidste kan jeg blot sige, hvad allerede er sagt, at foreløbig er der næppe nogen midler fra frigørelsesafgiften at hente til den finansiering.

Man kan selvfølgelig sikre finansieringen over boligfonden, men når vi i denne forbindelse har ønsket en bestemmelse ind om, at her skulle man finansiere det, så er det, fordi man her giver kommunerne en forpligtelse til at byggemodne så og så store arealer i de kommende år; og det må være rimeligt, at de kommuner, der får pålagt en sådan forpligtelse, der for mange udviklingskommuners vedkommende vil stille så store krav til deres økonomi, at de ikke kan klare det, har sikkerhed for, at de kan få lån. Det betyder naturligvis ikke nogen som helst begrænsning i de muligheder, boligfondsloven i øvrigt giver, blot en større sikkerhed for de kommuner, der her er tale om.

I øvrigt forstår jeg ikke hr. Kristen Østergaards bemærkning om, at dette er urimeligt. Så vidt jeg erindrer, var det sådan, at da vi i sin tid behandlede byreguleringsloven — oven i købet et forslag stillet af venstre og de konservative — og vi behandlede den netop dertil svarende paragraf, var det et ønske fra venstres og de konservatives side, at dér, hvor man pålagde en pligt til

[Kaj Andresen.]

byggeordning, måtte der også være mulighed for finansiering.

Hvad angår ekspropriationen, har, så vidt jeg ved, såvel hr. Juul-Madsen som hr. Kristen Østergaard sagt, at ekspropriationen fremskaffer ikke jord; man har ikke noget bevis for, at en ekspropriationsregel overhovedet vil fremskaffe arealer. Boligministeren gjorde en noget lignende betragtning gældende. Jeg er nu ikke sikker på, at det er rigtigt. Min fornemmelse vil være, navnlig når vi får loven om tilbudspligt, at alene eksistensen af en ekspropriationsbestemmelse vil fremskaffe den nødvendige jord også uden at man bruger bestemmelsen. Men der er heller ingen, der siger, at ekspropriationsbestemmelsen skal fremskaffe jord i almindelighed. Det drejer sig ikke om fremskaffelsen af de store jordarealer. Der er tale om at fremskaffe den jord, der er absolut nødvendig for at gennemføre en byplan. Og vil man planlægge, eller vil man ikke planlægge? Hvis denne planlægning forhindres af, at man ikke kan fremskaffe jord, som ligger i vejen for en planlægning, så mangler vi altså et middel hertil, og det var det, det var hensigten at skaffe med denne ekspropriationsbestemmelse.

Når hr. Kristen Østergaard siger, at det nu er os, der stiller krav om de store reformer, så må jeg tilbagevise det og bede hr. Kristen Østergaard se tilbage i referaterne af regeringens åbningstale og andre steder. Det var fra regeringens side, man bebudede den store jordreform, og det har vi gerne villet gå ind i forhandling om. Men nu hedder det blot: lad os nu prøve med dette her. Det er den glade optimisme, noget vil nok vise sig, selv om man erkender, at der er en mangel.

Hr. Svend Haugaard var inde på spørgsmålet om erstatningsbestemmelsen og sagde, at han gerne ville fastholde det standpunkt, at man måtte stå fast over for de store erstatningskrav. Ja men hr. Svend Haugaard står fast på forslagets grund.

Hr. Svend Haugaard siger oven i købet, at man vil ikke skele og må ikke skele til en forventet udnyttelse. Må jeg spørge hr. Svend Haugaard: mener hr. Svend Haugaard at kunne erklære, at der her aldrig vil være tale om at give erstatning for en forventet fortjeneste? Hvis jeg ikke misforstod boligministeren, så var det netop det, boligmini-

steren gav udtryk for i sine betragtninger, at der efter den erstatningsbestemmelse, der er foreslået fra regeringens side, vil være mulighed for at opnå erstatning for en forventet fortjeneste; det er det, vi ikke har villet være med til. Derfor har vi stillet ændringsforslag om en anden formulering.

Endelig om ekspropriationen igen: vi fik en mærkelig forklaring af hr. Svend Haugaard, lad-os-nu-se eller „om fornødent“ kunne man gå ind for ekspropriationsbestemmelsen. Vi får også at vide alle de steder, hvor vi har ekspropriationsbestemmelser, når det drejer sig om offentlige anlæg, når det drejer sig om veje, og hr. Svend Haugaard henviser til den nuværende § 12. Jeg vil da gøre opmærksom på, at efter denne kan man ikke ekspropriere for at gennemføre en byplan. Det gav hr. Svend Haugaard udtryk for. Man kan ekspropriere ved en bebyggelsesplan. Vi får ikke at vide, derimod, hvad vi skal gøre, hvor jordejere virkelig forhindrer gennemførelsen af byplanen.

Jeg kan igen henviser til den sag, jeg nævnte i mit første indlæg, sagen fra Brabrand ved Århus. Man hævder, at det ikke drejer sig om tilfælde af betydning. Jeg kan i den forbindelse citere fra beboerbladet Boligen, hvor der var et interview med sognerådsformand Th. Jensen fra Brabrand; han er borgerlig, ikke socialdemokrat, og han omtaler hele denne bebyggelsesplan, og hvad hensigten var, og siger — jeg citerer:

„Det er netop det, Brabrand Boligforening på kommunens opfordring vil gøre, og det er vi meget glade for, men priskravet for den sidste grund gør det umuligt at gennemføre byggesagen. Efter godkendelsen af en byplan vil vi forsøge, om der er muligheder ad ekspropriationens vej.“

Desværre må vi nu erklære over for denne sognerådsformand, at det er heller ikke muligt, selv om han får gennemført en byplan, at gøre det ad ekspropriationens vej. En sådan byggesag vil fortsat ikke kunne gennemføres, hvis ikke vort ændringsforslag bliver gennemført.

Efter det kunne jeg godt lide at spørge hr. Svend Haugaard: hvad er så egentlig meningen med det radikale venstres landsmøde-udtalelse? Er de radikale tilhængere, eller er de modstandere af en ekspropriationsret til boligformål? Når vi har fået at vide, at vi

[Kaj Andresen.]

må vente og se — vi andre påviser, at det er absolut nødvendigt — så må det radikale venstre jo vise sin stilling ved nu at stemme for det ændringsforslag, vi har stillet.

Svend Haugaard: Så vidt jeg ved, er den lokale sag, som blev omtalt, afgjort. Når der bliver spurgt, hvorvidt vi er tilhængere eller ikke tilhængere af ekspropriation, så har jeg i mit første indlæg gjort ganske tydeligt og klart rede for det. Jeg har sagt, at vi er ikke principielt imod, men vi ønsker ikke ekspropriation for ekspropriationens skyld, og jeg har sagt, at hvis det viser sig fornødent at få den, så er vi forhandlingsvillige. Men jeg har også sagt, at vi må afvente de nye loves virkninger, og hvis det viser sig, at de ikke virker efter hensigten, så tager vi spørgsmålet op igen.

(Kort bemærkning).

Kaj Andresen: Jeg blev alligevel ikke helt klar over, om det radikale venstre er tilhænger eller ikke tilhænger. Hvis man er tilhænger af en ekspropriation, hvor det er fornødent — og det er fornødent i forbindelse med de jordlove, der her er foreslået — vil man så stemme for vort ændringsforslag eller ej?

(Kort bemærkning).

Svend Haugaard: Så længe de nye love ikke har været i virksomhed, er der jo ingen, der ved, om det er fornødent; lad os vente, til vi har set det.

Hermed sluttede forhandlingen.

Der foretoges først afstemning vedrørende forslag til lov om by- og landzoner.

§§ 1-4

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 1

forkastedes med 78 stemmer mod 46.

§§ 5-8

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 2

forkastedes med 78 stemmer mod 48.

§§ 9-11

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 3

forkastedes med 78 stemmer mod 49.

Ændringsforslag nr. 4, § 12, således ændret, §§ 13-24, ændringsforslag nr. 5, § 25, således ændret, og § 26

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til lov om ændring i lov om byplaner.

Ændringsforslag nr. 1

forkastedes med 78 stemmer mod 49.

§§ 1 og 2, ændringsforslag nr. 2 om en ny affattelse af § 3 og § 3 i den ændrede affattelse

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Sluttelig foretoges afstemning vedrørende forslag til lov om ændring i byggelev for købstæderne og landet. (Byggeri i det åbne land).

Ændringsforslagene nr. 1-5, § 1, således ændret, ændringsforslag nr. 6 om en ny affattelse af § 2 og § 2 i den ændrede affattelse

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlem af folketinget Bodil Koch har meddelt mig, at hun ønsker til kirkeministeren at stille følgende spørgsmål:

„Med hvilken begrundelse har ministeren endnu ikke sørgt for at løse spørgsmålet om at tilknytte en studenterpræst til Danmarks tekniske højskole på Lundtoftesletten?“

Medlem af folketinget Poul Dam har meddelt mig, at han ønsker til justitsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Hvad har ministeren foretaget sig i anledning af, at folketinget den 16. maj 1968 ved en dagsorden opfordrede ham til at gennemgå de gældende regler for politiets indsats i forbindelse med demonstrationer?“

Medlem af folketinget Poul Dam har meddelt mig, at han ønsker til justitsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Hvad kan ministeren oplyse om planerne for lovgivningsinitiativer med henblik på at sikre borgernes frihed og fred, jfr. den udvalgsberetning, der blev afgivet den 29. maj 1968 (Tillæg B. sp. 1045)?“

Medlem af folketinget Poul Dam har meddelt mig, at han ønsker til statsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil statsministeren, som bebudet i sidste folketingsår, jfr. udvalgsberetningen tillæg B. sp. 1049, tage initiativ til at drøfte kommissionsoversigten pr. 1. januar 1969 med repræsentanter for folketingets partier?“

Medlem af folketinget Otto Mørch har meddelt mig, at han ønsker til fiskeriministeren at stille følgende spørgsmål:

„Hvad agter ministeren at foretage sig vedrørende den erhvervsmæssigt vanske-

lige situation for fiskerne i Randers Fjordområdet forårsaget af den opståede ålesygdom, der er ødelæggende for det hidtil ret omfattende ålefiskeri?“

Disse spørgsmål vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, tirsdag den 3. juni, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om bekæmpelse af smitsomme sygdomme hos ferskvandsfisk.

2) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om den offentlige sygeforsikring. (Sygedagpenge).

3) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om konkurs m.v. (Konkursordenen).

4) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af forskellige lovbestemmelser om fortrinsret i tilfælde af konkurs m.v.

5) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om statsstøtte til visse private skoler.

6) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til private gymnasieskoler.

7) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til private studenterkursus.

8) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om højere forberedelseseksamen.

9) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om statstilskud til private realskoler.

[Formanden.]10) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om friskoler, om hjemmeundervisning samt om efterlønskassen for friskoler og efterskoler.

11) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om private tysksprogede skoler, tysksproget hjemmeundervisning m.m. i de sønderjyske landsdele.

12) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om efterskoler.

13) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om folkehøjskoler og landbrugsskoler.

14) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om husholdningsskoler og husholdningsseminarier m. m.

15) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om tilbudspligt.

16) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om frigørelsesafgift m.v. af fast ejendom.

17) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om særlig indkomstskat m.v.

18) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af ligningsloven. (Ændringer vedrørende frigørelsesafgift m.v.).

19) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om vurdering af landets faste ejendomme.

Mødet hævet kl. 16.49.

114. møde.

Tirsdag den 3. juni kl. 13.

Den første sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om bekæmpelse af smitsomme sygdomme hos ferskvandsfisk.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 198) findes i tidenden sp. 4571, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2621).

Der var stillet 2 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Otto Mørch: Ved første behandling af dette lovforslag om bekæmpelse af smitsomme sygdomme hos ferskvandsfisk gav jeg som socialdemokratiets ordfører udtryk for, at vi gerne ville medvirke til en hurtig gennemførelse af lovforslaget af hensyn til de vigtige eksportinteresser til USA, interesser, der jo var truet på grund af skærpede sundhedsbestemmelser for import til USA.

Under udvalgsarbejdet er vi nu blevet bekendt med, at eksporten til dette vigtige afsætningsområde for dansk ørredproduktion har været standset siden januar i år, altså var standset ved lovforslagets fremsættelse den 21. februar. Det var en noget overraskende oplysning, som jeg godt synes man kunne have fået ved lovforslagets fremsættelse. Udvalget kunne jo nu ræsonnere, at der så var god tid til lovforslagets behandling, når eksporten var standset, men udvalget kunne naturligvis også ræsonnere, at der på dette grundlag så netop var stor interesse i hurtigst muligt at få skabt lovgrundlag for fiskesygdommes bekæmpelse, så eksporten til USA kunne komme i gang